

ظرفیت‌شناسی و آسیب‌شناسی امنیتی مؤثر بر توسعه گردشگری مطالعه موردی استان تهران

رحمان علی‌دوست، دانشجوی دکتری، جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد یادگار امام (ره)، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

بهمن کارگر، نویسنده مسئول، استاد گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد یادگار امام (ره)، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. رایانامه: kargar1@gmail.com

علی اصغر اسمعیل‌پور، استادیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی سیاسی، واحد یادگار امام (ره)، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

چکیده

این پژوهش به بررسی ابعاد مختلف امنیت گردشگری و تأثیر آن بر توسعه پایدار گردشگری در استان تهران پرداخته است. یافته‌های به‌دست‌آمده از تحلیل داده‌های کمی و کیفی نشان می‌دهد که امنیت، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر جذب و رضایت گردشگران، نقش کلیدی در تجربه سفر و توسعه اقتصادی گردشگری دارد. پژوهش حاضر با استفاده از پرسشنامه و مصاحبه، داده‌ها را از میان ۱۵ خبره و ۳۰ گردشگر گردآوری کرده و از تحلیل مضمون کیفی برای تجزیه و تحلیل استفاده کرده است. یافته‌ها بیانگر آن هستند که امنیت اجتماعی، روانی، مالی، زندگی و محیطی هر یک به شکلی در ارتقای تجربه گردشگری و تصمیم‌گیری‌های سفر مؤثرند. به طور خاص، امنیت اجتماعی و امنیت زندگی بیشترین تأثیر را بر تجربه گردشگران دارند. همچنین، نبود امنیت در ابعاد مختلف می‌تواند به شکل مستقیم و غیرمستقیم بر کاهش جذب گردشگران و پایداری صنعت گردشگری تأثیرگذار باشد. این پژوهش نشان می‌دهد که نبود زیرساخت‌های مناسب، ضعف در تعاملات اجتماعی و نهادهای نظارتی، و فقدان اطلاع‌رسانی شفاف، از مهم‌ترین آسیب‌ها و چالش‌های امنیتی در گردشگری تهران هستند. تقویت حکمرانی یکپارچه، بهبود زیرساخت‌های امنیتی، توسعه آموزش‌های محلی و استفاده از فناوری‌های نوین برای کنترل و پایش امنیت، از جمله راهکارهای پیشنهادی برای بهبود وضعیت امنیتی گردشگری در تهران و دستیابی به توسعه پایدار گردشگری است.

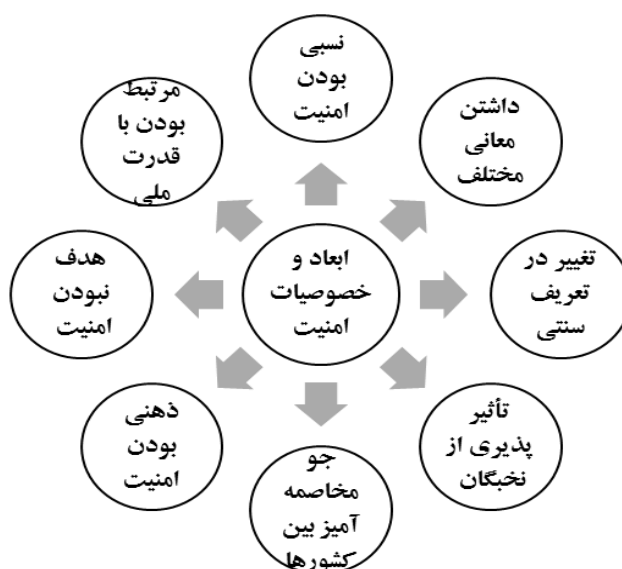
کلیدواژه‌گان: گردشگری، آسیب‌شناسی امنیتی، توسعه، تهران

استناد: علی‌دوست، رحمان؛ کارگر، بهمن؛ اسمعیل‌پور، علی اصغر. (۱۴۰۴). ظرفیت‌شناسی و آسیب‌شناسی امنیتی مؤثر بر توسعه گردشگری مطالعه موردی استان تهران. *سیاست‌گذاری شهری و منطقه‌ای*، ۴(۱۴)، ۴۵-۶۲

مقدمه

در سالیان گذشته بسیاری از کشورهای در حال توسعه و همچنین توسعه یافته، صنعت گردشگری را به عنوان منبع اصلی درآمد خود در نظر گرفته اند؛ لذا در راستای دستیابی به رشد و توسعه اقتصادی که می توان آن را یکی از مهم ترین اهداف صنعت گردشگری دانست، نیاز است تا کشورها و در صدر آن سیاست گذاران و مسئولین عرصه های مرتبط به گردشگری تمهیداتی را ببینند تا در راستای توسعه صنعت گردشگری بتوانند قدم بردارند. بر اساس مطالعات صورت گرفته برای توسعه صنعت گردشگری پنج جزء حیاتی مطرح است که عبارت اند از: جاذبه، دسترسی، اسکان، امکانات و فعالیت ها (پینگ و همکاران^۱، ۲۰۱۷).

در کنار موارد فوق ذکر، برخورداری از یک رویکرد چندوجهی در خصوص گردشگری و پرهیز از اتخاذ رویکردهای یک جانبه گرایانه نیز امری مهم در توسعه پایدار گردشگری تلقی می شود. توسعه پایدار مفهومی است که در دهه های گذشته در بسیاری از موضوعات به ویژه مباحث زیست محیطی مورد توجه قرار گرفته است و حتی اسنادی در راستای دستیابی به اهداف توسعه پایدار توسط سازمان های بین المللی تهیه و تدوین گردیده است، با این حال گرچه اهداف توسعه پایدار در هر موضوعی با موضوعات دیگر دارای تفاوت می باشد، لیکن تعریف مشترکی در میان تمامی موضوعات مرتبط به توسعه پایدار وجود دارد که بیانگر مشخصات و معیارهای اصلی توسعه پایدار در هر بحثی می باشد. از این روی "توسعه پایدار توسعه ای است که نیازهای زمان حال را بدون به خطر انداختن توانایی نسل های آینده برای برآوردن نیازهای خود برآورده می کند. با این حال در بحث گردشگری نیز برنامه محیط زیست سازمان ملل متحد و سازمان جهانی گردشگری اقدام به ارائه تعریفی از توسعه پایدار در امر گردشگری نموده که عبارت است از: گردشگری که تأثیرات اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی فعلی و آینده خود را کاملاً در نظر می گیرد و نیازهای بازدید کنندگان، صنعت، محیط زیست و جوامع میزبان را برطرف می کند (پاپ و همکاران^۲، ۲۰۲۱).

شکل ۱ - ابعاد و خصوصیات امنیت اقتباس از: آدمی و همکاران، ۱۳۹۰

آن گونه که در سند چشم انداز بیست ساله جمهوری اسلامی ایران در آفاق ۱۴۰۴ هجری شمسی، به امنیت اشاره شده است. امنیت و گردشگری دارای رابطه ای دوسویه با یکدیگرند به عبارتی که یک کشور امن، صنعت گردشگری فعال و

¹ Peng, H

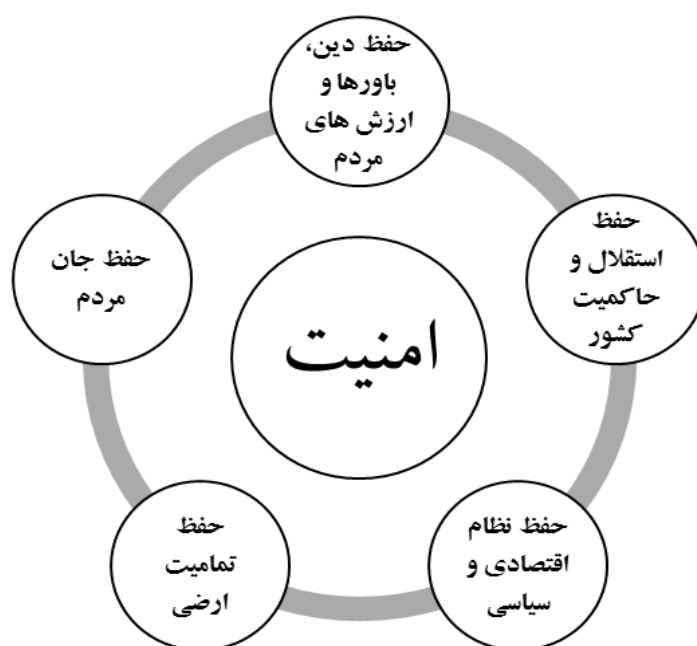
² Pop, R

درخشانی خواهد داشت و با سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری می‌تواند برای افراد زیادی اشتغال ایجاد کند (باورصاد شهری پور، ۱۴۰۰). بدون وجود امنیت در یک کشور، امکان شکل‌گیری جریان گردشگری انبوه وجود ندارد؛ چراکه امنیت، نیاز اساسی و ابتدایی انسان است و بدون تضمین آن، هرچند سایر مؤلفه‌های گردشگری پررنگ باشند، کارایی و اثر خود را از دست می‌دهند و در سایه ناامنی محو می‌شوند (متقی، صادقی و دلالت، ۱۳۹۵).

امنیت به‌عنوان یکی از مهم‌ترین موضوعاتی که در توسعه گردشگری کشورها حایز نقش است دارای انواع مختلفی است. بحث امنیت در گردشگری از فازهای مختلفی تشکیل شده است که بقا و پایداری توسعه گردشگری در گرو تأمین امنیت است؛ بنابراین ضرورت دارد که جاذبه‌های گردشگری ایران به طور مطلوبی در خارج از کشور، برندسازی و تبلیغ گردد و زیرساخت‌های لازم برای رفت‌وآمد آسان گردشگران خارجی به ایران فراهم آید. ایران مملو از جاذبه‌های فرهنگی و اکوتوریستی است و باید از این مزیت برای توسعه فرهنگی و اقتصادی آن استفاده نمود. رشد و توسعه اقتصادی پدیده‌ای کامل امنیت‌محور بوده و یکی از بخش‌های اقتصادی که در صورت عدم وجود امنیت به‌شدت آسیب می‌بیند، صنعت گردشگری است.

از طرفی، اثرات اقتصادی مرتبط با گردشگری در نتیجه روابط عرضه و تقاضا در این صنعت، الگوهای مخارج بازدیدکننده و سرمایه‌گذاری مرتبط با آن و ساختار اقتصاد ایجاد می‌شود. عوامل عرضه - تقاضا بر تعداد بازدیدکنندگان، مدت اقامت و الگوهای مخارج آنها تأثیر می‌گذارد، درحالی‌که ویژگی‌های ساختاری اقتصاد تمایل آن به گردش مجدد آن هزینه‌ها در داخل را تعیین می‌کند (توحیدی اردهی^۱، ۲۰۱۱). مانی که گردشگران اقدام به مسافرت می‌نمایند، مجموعه‌ای از فعل‌وانفعالات اقتصادی شروع می‌شود. این فعالیت، عوامل گوناگون تولید را به خدمت گرفته و با طیف وسیعی از فعالیت‌ها در ارتباط است. در این صنعت جاذبه‌ها و تسهیلات خدمات رفاهی به‌عنوان کالا به گردشگران عرضه شده و نیاز آنها به دیدار منطقه و جاذبه‌های آن به‌عنوان تقاضا به شمار می‌رود. از طرفی خروج گردشگر از منطقه به‌سوی مناطق دیگر به‌عنوان تقاضا برای کالاهای موجود در خارج از منطقه بوده و خروج ارز و پول را به دنبال خواهد داشت؛ از طرف دیگر، ورود گردشگر به منطقه نیز به منزله تزریقی است که به اقتصاد آن منطقه منظور می‌گردد. به‌عبارت‌دیگر، خروج گردشگران از مناطق به‌سوی سایر مناطق، مشابه واردکردن کالا است و در مورد کشورها و مناطقی که مورد بازدید قرار می‌گیرند، صادرات کالا مفهوم پیدا می‌کند. در اکثر ارزیابی‌های به‌عمل‌آمده از توسعه گردشگری در جهان سوم، تأثیرات اقتصادی مهم‌تر از ملاحظات دیگر است (براری، فیروزمند و هاشم‌پور، ۱۳۹۵).

¹ Tohidy Ardahaey

شکل ۲ - مؤلفه های امنیت ملی (ضیا الدینی و همکاران، ۱۴۰۱)

گردشگری به عنوان یکی از صنایع مهم اقتصادی و فرهنگی، نقش بسزایی در توسعه پایدار شهرها و کشورها دارد. اما این صنعت حساس و پویای شهری، به شدت به مقوله امنیت وابسته است. در واقع، بدون وجود امنیت کافی، زیرساخت های گردشگری، جاذبه ها و خدمات نمی توانند نقش خود را در جذب و حفظ گردشگران ایفا کنند. امنیت در ابعاد مختلف، شامل امنیت اجتماعی، روانی، مالی، زندگی و محیطی است که هر یک به طور مستقیم یا غیرمستقیم بر تجربه گردشگران اثرگذار هستند.

باوجود اهمیت امنیت در توسعه گردشگری، شواهد موجود در استان تهران نشان دهنده وجود چالش ها و تهدیدهای امنیتی متعدد است. تهدیدات فیزیکی، روانی، اجتماعی، اقتصادی و حتی زیرساختی، بخشی از این چالش ها را تشکیل می دهند که می توانند تجربه گردشگران را تحت الشعاع قرار داده و مانع توسعه پایدار گردشگری شوند. از سوی دیگر، ضعف در تعامل میان نهادهای دولتی و بخش خصوصی، نبود حکمرانی یکپارچه و کمبود زیرساخت های نظارتی، از جمله عوامل تشدیدکننده این مشکلات به شمار می روند.

این وضعیت، ضرورت مطالعه دقیق تر ابعاد امنیتی و تأثیر آن ها بر توسعه گردشگری را دوچندان می کند. پژوهش حاضر تلاش می کند تا به این پرسش اساسی پاسخ دهد که امنیت، به عنوان یک عامل کلیدی، چه نقشی در توسعه پایدار گردشگری استان تهران ایفا می کند و مهم ترین ظرفیت ها و آسیب های امنیتی در این مسیر کدام اند؟ پاسخ به این پرسش می تواند به سیاست گذاران و مدیران شهری و گردشگری کمک کند تا با شناسایی نقاط ضعف و قوت، برنامه های بهتری برای ارتقای امنیت و پایداری گردشگری طراحی و اجرا کنند.

مبانی نظری پژوهش

در دهه های اخیر، توسعه پایدار گردشگری به عنوان یک رویکرد کلیدی برای تحقق رشد اقتصادی، بهبود کیفیت زندگی شهروندان و حفاظت از محیط زیست مطرح شده است. توسعه پایدار در حوزه گردشگری بر سه بعد اصلی اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی تأکید دارد و درعین حال تلاش می کند نیازهای نسل های آینده را نیز در نظر بگیرد. سازمان

جهانی گردشگری (UNWTO) توسعه پایدار گردشگری را به عنوان فرایندی می‌داند که به بهبود کیفیت زندگی جامعه میزبان، رضایت بازدیدکنندگان و حفظ منابع طبیعی و فرهنگی منجر می‌شود.

در این میان، امنیت گردشگری به عنوان یکی از پایه‌های اساسی توسعه پایدار گردشگری شناخته می‌شود. امنیت، نیاز اساسی انسان‌ها در تجربه سفر است و ابعاد مختلفی دارد؛ از امنیت فیزیکی و مالی گرفته تا امنیت روانی و اجتماعی. نبود امنیت، علاوه بر کاهش رضایت گردشگران و کاهش بازگشت آن‌ها به مقصد، می‌تواند به کاهش درآمدهای اقتصادی و رکود صنعت گردشگری منجر شود.

مطالعات مختلف تأکید دارند که ایجاد امنیت پایدار، به تعامل و همکاری میان نهادهای دولتی، بخش خصوصی و جامعه محلی نیازمند است. به طور خاص، حکمرانی مطلوب گردشگری، به معنای شفافیت در تصمیم‌گیری‌ها، پاسخگویی به ذی‌نفعان و ایجاد ساختاری یکپارچه و مشارکتی برای مدیریت امنیت گردشگری، از الزامات اصلی در تحقق توسعه پایدار است.

ابعاد امنیت گردشگری شامل:

امنیت زندگی: اطمینان از بهداشت، سلامت و زیرساخت‌های فیزیکی

امنیت مالی: تضمین عدم کلاهبرداری و گران‌فروشی

امنیت اجتماعی: تعامل مثبت با جامعه میزبان و احساس تعلق

امنیت روانی: کاهش تهدیدها و اضطراب‌های ذهنی

امنیت محیطی: فضای تمیز، ایمن و پایدار

بنابراین، حکمرانی یکپارچه و توجه به امنیت در تمامی این ابعاد، می‌تواند به بهبود تجربه گردشگران و تقویت توسعه پایدار گردشگری در مناطق شهری به‌ویژه شهرهایی چون تهران منجر شود.

در حوزه امنیت گردشگری، پژوهش‌های مختلفی به بررسی اهمیت و تأثیر امنیت بر تجربه و رضایت گردشگران پرداخته‌اند.

مطالعه متقی و همکاران (۱۳۹۵) بر اهمیت امنیت به عنوان پیش شرط توسعه پایدار گردشگری تأکید کرده و نشان داده است که نبود امنیت در ابعاد اجتماعی، روانی و اقتصادی، موجب کاهش علاقه گردشگران به سفر به مقاصد خاص می‌شود.

پژوهش محسنی (۱۳۸۸) به بررسی عوامل امنیتی تأثیرگذار بر توسعه گردشگری شهری پرداخت و تأکید کرد که زیرساخت‌های ناکافی و تعاملات ضعیف میان نهادهای ذینفع، از جمله موانع اصلی امنیت گردشگری محسوب می‌شوند.

براری و همکاران (۱۳۹۵) به بررسی اثرات اقتصادی گردشگری در شهرهای ساحلی پرداخته و نقش امنیت را در ایجاد تجربه مثبت گردشگران و افزایش درآمدهای شهری پررنگ دانسته‌اند.

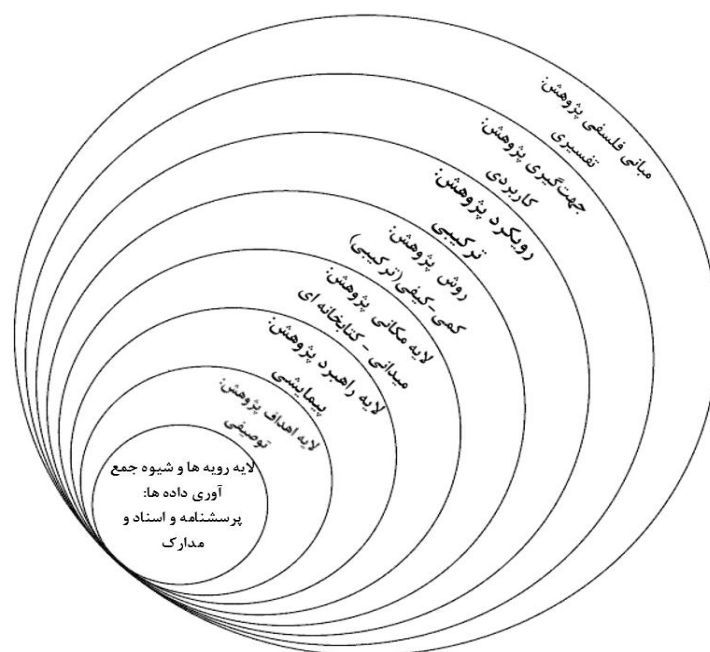
در سطح بین‌المللی، Peng و همکاران (۲۰۱۷) در مطالعه‌ای در چین نشان دادند که امنیت و کیفیت زیرساخت‌ها، نقش حیاتی در ارتقای تجربه گردشگران و پایداری مقاصد دارند. همچنین، Pop و همکاران (۲۰۲۱) به اهمیت تصویرسازی مثبت در رسانه‌ها و تأثیر آن بر ادراک امنیت و تصمیم‌گیری سفر تأکید کرده‌اند.

پژوهش جعفریان کیکانلو و همکاران (۱۳۹۳) نیز به نقش حکمرانی محلی در توسعه پایدار گردشگری اشاره داشته و اهمیت شفافیت و پاسخگویی در تقویت امنیت گردشگری را مورد توجه قرار داده است.

باتوجه به پیشینه‌های یادشده، پژوهش حاضر با تمرکز بر استان تهران و با رویکردی جامع، در پی شناسایی ظرفیت‌ها و آسیب‌شناسی امنیتی گردشگری است تا راهکارهای علمی و عملی برای ارتقای امنیت و دستیابی به توسعه پایدار گردشگری ارائه دهد.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش بر بحث "تبیین نقش ظرفیت‌شناسی و آسیب‌شناسی امنیتی مؤثر بر توسعه گردشگری" تمرکز دارد که به صورت اختصاصی این موضوع را در قالب مطالعه موردی در استان تهران مورد بررسی قرار داده است، از نظر نگرش این پژوهش بازنگرش قیاسی، استقرایی بوده؛ و از نظر هدف این تحقیق کاربردی به حساب می‌آید و از نظر روش‌های تحقیق از روش‌های توصیف - تحلیل موردی استفاده شده است که دارای یک دورنمای توسعه‌ای در خصوص بحث نقش امنیت در توسعه پایدار گردشگری می‌باشد. جامعه آماری این پژوهش خبرگان حوزه امنیت و گردشگری، متخصصین سازمان گردشگری و اساتید دانشگاه بودند. جهت تعیین حجم نمونه از نظرات ۱۵ نفر خبره و ۳۰ گردشگر استفاده شد. قلمرو زمانی این پژوهش یک بازه زمانی پنج‌ساله را در نظر گرفته است و به مطالعه موضوع موردپژوهش در بین سال‌های ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۳ پرداخته است. روش گردآوری اطلاعات کتابخانه‌ای، پرسشنامه و مصاحبه بوده است و جامعه آماری کارشناسان و خبرگان سازمان میراث فرهنگی و گردشگری، اساتید دانشگاهی هستند. از طریق بررسی جامع ادبیات، موارد اندازه‌گیری که در امنیت گردشگری دخیل هستند شاخص‌ها استخراج شد. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها تحلیل مضمون کیفی بوده است.

شکل ۳ - مدل فرایند پژوهش

جدول ۱- شاخص های امنیت گردشگری

شاخص	گویه
امنیت زندگی	عدم وجود بیماری‌های گسترده
	دسترسی به سیستم‌های بهداشتی مناسب
	دسترسی آسان به غذا و آب سالم

شاخص	گویه
	دسترسی آسان به مراکز درمانی
	امکانات تفریحی ایمن و دسترسی آسان به سیستم حمل و نقل عمومی
	میزان کم درگیری بین گردشگران و مردم به دلیل تعارضات فکری و فرهنگی
	احتمال پایین ضرب و جرح
	احتمال پایین استفاده از سلاح سرد
	قرار نگرفتن در معرض تهدیدات طبیعی مانند سیل، زلزله، رانش زمین
	تضمین سازه‌های طراحی شده در برابر تهدیدات طبیعی
	احتمال پایین سرقت
امنیت مالی (اقتصادی)	عدم امکان گران‌فروشی به گردشگران (رعایت تعرفه در مراکز گردشگری)
	احتمال پایین ضرر مالی
	احتمال پایین آسیب دیدن خودروهای توریستی
امنیت اجتماعی	پایین بودن احتمال انحرافات و نابرابری‌های اجتماعی (مانند ولگردی، گدایی، بیکاری، مستی، اعتیاد)
	اهمیت آشنایی قبلی با محیط
	امکان دریافت راهنمایی و آگاهی از ارزش‌ها و سنت‌های محلی
	تعامل بین بومیان در برخورد با گردشگران
	اهمیت آشنایی با زبان محلی
	وجود کمک‌های محلی (دستگیری و کمک)
	امنیت زنان
	نهادهای امنیتی محلی (مانند پلیس، بسیج، شورا و...)
	دسترسی آسان به ایستگاه‌های پلیس و دستگاه‌های امنیتی رسمی
	احتمال پایین وقوع درگیری‌ها و نزاع‌های گروهی
	احتمال پایین وقوع قلدری، آشنایی با محیط (دوست یا خانواده)
	درک مثبت از محیط
امنیت روانی	اهمیت آشنایی با فضا
	عدم وجود تهدید و ترس در جنبه‌های فیزیکی، مالی و فکری
	احساس پذیرش محیط گردشگری توسط بومیان
	احساس کم‌بودن ترس از مزاحمت
	عدم وجود نگاه‌های ناخوشایند به گردشگران
	احساس کم‌بودن ترس از گرفتار شدن در بلایای طبیعی (مانند سیل، زلزله)
	احساس کم‌بودن ترس از حمله حیوانات وحشی
	احتمال بالای عدم تحقیر گردشگران
امنیت محیطی	خیابان‌ها تاریک نیستند و نورپردازی مناسب در روستا وجود دارد
	عدم وجود خرابه‌های مسکونی
	نزدیکی محل اسکان به شهر

شاخص	گویه
	وجود ارتباطات مناسب
	کافی بودن زیرساخت‌های محیطی و فیزیکی (مانند مسکن، پارکینگ، توالی و غیره)
	عدم اختلال در ساختار شهر و عدم وجود فضای بصری آشفته
	عدم قرار گرفتن در معرض بلایای طبیعی مانند سیل و زلزله
	امنیت محل اقامت و سکونت
	سطوح پایین آلودگی هوا
	سطوح پایین آلودگی صوتی در روستاها و اطراف آن‌ها
	عدم تهدید از سوی حیوانات وحشی و مودی در محیط‌های روستایی
	پاکیزگی محیط و عدم پراکندگی زباله (سیستم دفع زباله و جمع‌آوری زباله)

یافته‌های پژوهش

توزیع فراوانی و درصد فراوانی نمونه‌های تحقیق نشان می‌دهد که ترکیب سنی پاسخگویان در ۳ گروه سنی طبقه بندی شده است. به بیان دقیق تر ۰/۰۳ درصد از پاسخگویان در گروه سنی کمتر از ۲۰ سال، ۸۰/۴ درصد در گروه سنی ۲۰ تا ۴۵ سال و ۱۶/۳ درصد در گروه سنی ۴۵ تا ۶۵ سال مورد پرسشگری قرار گرفته‌اند. همچنین از لحاظ جنسی ۴۵ درصد پاسخگویان زن و ۵۵ درصد مرد بوده‌اند. توزیع فراوانی بر حسب سواد نیز نشان می‌دهد که بیشترین فراوانی در به ترتیب در گروه لیسانس با ۳۵ درصد، فوق لیسانس ۲۳ درصد و دکتری ۲۱ درصد و باقی جامعه آماری یا مدرک تحصیلی را ذکر نکرده‌اند یا زیر لیسانس بوده‌اند. در حوزه شغلی نیز، ۲۱ درصد شرکت کنندگان، استاد دانشگاه بوده‌اند. ۲۲ درصد کارمند، ۲۸ درصد دانشجو و باقی جامعه آماری یا فاقد شغل بوده‌اند و یا شغل خود را سایر ذکر کرده‌اند.

جدول ۲ - میانگین شاخص‌های اشاره شده در تحقیق

شاخص	گویه	میانگین
قانون مداری	میزان پایداری شهروندان به قوانین	۴.۱۵
	تأثیرگذاری گروه‌های صاحب‌نفوذ در تصمیم‌گیری‌ها (سنجش فساد)	۳.۱۲
مسئولیت‌پذیری	مسئولیت‌پذیری مدیران و مسئولان شهری	۳.۱۳
	شایسته‌سالاری در انتخاب افراد	۲.۰۸
پاسخ‌گویی	تشریح فعالیت‌ها و پروژه‌های گردشگری در سطح شهر قبل از اجرا برای مردم توسط مسئولین	۲.۱۹
	برگزاری جلسات عمومی برای تشریح اقدامات مربوط به فعالیت‌های گردشگری	۲.۶۱
	برگزاری جلسات عمومی برای تشریح اقدامات مربوط به فعالیت‌ها	۲.۸۵
شفافیت	نظرخواهی از مردم نسبت به طرح‌ها توسعه گردشگری توسط مسئولان شهری	۲.۳۳
	پایش عملکرد مدیران در زمینه توسعه گردشگری شهری	۲.۴۰

شاخص	گویه	میانگین
اجماع محوری	تعامل و هماهنگی بین روابط و تصمیمات سازمان ها و نهادهای قانونی	۲.۱۷
	وجود ارتباط متقابل و سازنده بین شهرداری و شورای اسلامی شهر با نهادهای بخش خصوصی	۲.۹۶
مشارکت	زمینه سازی برای افزایش حضور بخش خصوصی از طریق آموزش مردم	۳.۵۲
	مشارکت در ارائه خدمات به گردشگران	۲.۲۰
عدالت و برابری	توزیع عادلانه منابع و امکانات در سطح شهر	۲.۱۹
	برقراری عدالت جنسیتی جهت اشتغال در بخش گردشگری	۲.۹۷
کارایی و اثربخشی	وجود نیروی انسانی متخصص	۲.۵۶
	استفاده از افراد باتجربه و دانش روز در فرایند برنامه ها	۲.۶۷

نتایج آزمون تی ساده باتوجه به مقدار t ، میانگین و سطح معناداری نشان می دهد که شاخص قانون مداری و پاسخ گویی به نسبت دیگر شاخص ها وضعیت مناسب تری دارند.

برای بررسی رابطه بین متغیر وابسته (توسعه گردشگری) و متغیر مستقل (امنیت گردشگری) از آزمون همبستگی استفاده شد. همان طور که در جدول ۲ نشان داده شده است، متغیر امنیت با ضریب همبستگی ۰.۷۱۳ دارای رابطه مستقیم قوی با متغیر گردشگری است. این به این معنی است که با افزایش امنیت، تعداد گردشگران در منطقه افزایش خواهد یافت. نتایج برای هر شاخص به صورت جداگانه نشان می دهد که امنیت اجتماعی با ضریب همبستگی ۰.۸۶۶ دارای رابطه مستقیم قوی با متغیر گردشگری است. همچنین، امنیت زندگی با ضریب همبستگی ۰.۴۵۶، امنیت مالی با ضریب همبستگی ۰.۳۸۳، و امنیت ذهنی با ضریب همبستگی ۰.۳۴۲ دارای رابطه مستقیم با شدت متوسط با متغیر گردشگری هستند. همچنین، امنیت محیطی با ضریب همبستگی ۰.۱۸۱ دارای رابطه مستقیم ضعیف با متغیر گردشگری است. همچنین، باتوجه به مقدار معنادار به دست آمده، می توان گفت که رابطه بین متغیرهای گردشگری و امنیت در منطقه مورد مطالعه با ۹۵ درصد اطمینان تصادفی نیست. بنابراین، نتایج قابل تعمیم به کل جامعه هستند.

جدول ۳ - همبستگی بین متغیرهای گردشگری و متغیرهای امنیت و شاخص های آن

امنیت	امنیت محیطی	امنیت ذهنی	امنیت اجتماعی	امنیت مالی (اقتصادی)	امنیت زندگی	-	گردشگری
۰.۷۱۳	۰.۱۸۱	۰.۳۴۲	۰.۸۶۶	۰.۳۸۴	۰.۴۵۶	ضریب همبستگی پیرسون	
۰.۰۴۸	۰.۶۸۸	۰.۴۰۷	۰.۰۰۵	۰.۳۴۸	۰.۲۵۶	معنی داری آماری	

جدول ۴- سطح امنیت گردشگری در شهر تهران

متغیر	t	میانگین	انحراف معیار	درجه آزادی	معنی داری آماری	تفاوت میانگین
امنیت زندگی	۲/۲۲۴	۳/۱۷۴	۰/۲۲۲	۷	۰/۰۶۲	۰/۱۷۴
امنیت مالی (اقتصادی)	۴/۳۲۲	۳/۳۱۶	۰/۲۰۷	۷	۰/۰۰۳	۰/۳۱۶
امنیت اجتماعی	۱۹/۱۴۶	۳/۶۶۰	۰/۹۷۶	۷	۰/۰۰۰	۰/۶۶۰
امنیت روانی	۱۵/۱۵۵	۳/۷۸۷	۰/۱۴۶	۷	۰/۰۰۰	۰/۷۸۷
امنیت محیطی	۹/۶۳۷	۳/۷۲۳	۰/۲۱۲	۷	۰/۰۰۰	۰/۷۲۳
امنیت	۱۴/۱۱۹	۳/۵۳۲	۰/۱۰۶	۷	۰/۰۰۰	۰/۵۳۲

برای بررسی اثر "امنیت گردشگری بر توسعه گردشگری" از رگرسیون خطی ساده استفاده شد. در آزمون رگرسیون، متغیر مستقل "امنیت گردشگری" و متغیر وابسته "توسعه گردشگری" است. همان طور که در جدول ۳ نشان داده شده است، ضریب R برابر با ۰.۷۱۶ است که نشان دهنده توانایی متغیر مستقل در توضیح تغییرات متغیر وابسته می باشد. بر این اساس، امنیت ۷۱ درصد از تغییرات در توسعه گردشگری تهران را توضیح می دهد و باقی مانده (۲۹ درصد) تحت تأثیر متغیرهای خارج از مدل قرار دارد. همچنین، آماره دوربین-واتسون دارای مقدار ۱.۷۴ است که نشان دهنده جدایی باقی مانده ها می باشد.

جدول ۵- آزمون رگرسیون متغیر امنیت در توسعه گردشگری

Model	R	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Durbin-Watson
۱	۰/۷۱۶	۰/۴۱۳	۰/۸۰۴	۱/۷۴۴

مقدار رگرسیون برای این مدل ۰.۴۱ است، ۰.۳۹ به عنوان مقدار باقی مانده (residual) و این که مقدار باقی مانده کوچک تر از جمع مربعات رگرسیون است. همچنین، در این مدل، مقدار اف اس ۶.۳۱۸ است و اهمیت آن ۰.۰۴۶ می باشد که به طور آماری معنی دار با سطح آلفا ۰.۰۵ است. این نشان می دهد که متغیر مستقل (امنیت گردشگری) توانایی خوبی برای توضیح تغییرات متغیر وابسته (توسعه گردشگری تهران) را دارد. ضرایب استاندارد شده (بتا) در این مدل برابر با ۰.۷۱۶ است. مقدار بزرگ بتا نشان دهنده اهمیت نسبی متغیر مستقل و نقش آن در پیش بینی متغیر وابسته است. همچنین، مقدار مقدار p کمتر از ۰.۰۵ است (Sig=0.045) که بدان معنی است که ارتباط بین امنیت و توسعه گردشگری تهران به طور آماری معنی دار است. به عبارت دیگر، نتیجه نشان می دهد که امنیت نقش نسبی مهمی در توسعه گردشگری تهران دارد.

جدول ۶- کدگذاری مصاحبه‌های انجام شده و استخراج کدهای تحقیق

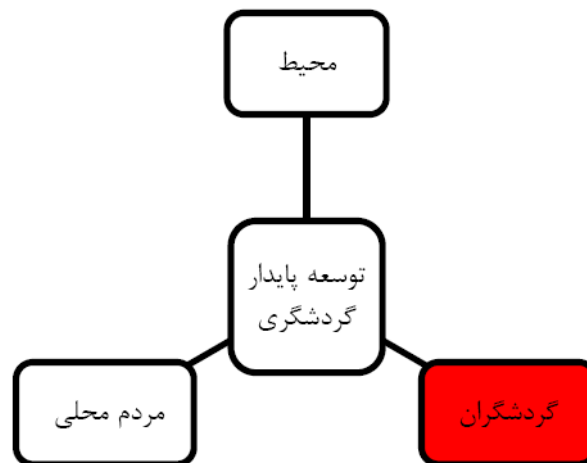
مضمون اصلی	مضمون فرعی	نمونه مستخرج از مصاحبه
جایگاه امنیت در توسعه گردشگری تهران	اهمیت و ضرورت	هیچ گردشگری قدم به جای بی امنیت و پرریسک نمی‌گذارد (۰۵)
	ارتباط تنگاتنگ با توسعه گردشگری	امنیت و گردشگری پارامترهای یک معادله هستند که با یکدیگر نسبت مستقیم دارند (۰۲)
	اولویت بالا در توسعه گردشگری	امنیت به عنوان اولین و مهم‌ترین ملاحظه انتخاب مقصد توسط گردشگران بالقوه است (۰۱)
چالش‌های امنیتی گردشگران در تهران	ضعف نظارتی	عدم نظارت انتظامی و مردمی (۰۲)
	ضعف ساختاری	نبود رسیدگی فوری نیروی انتظامی به شکایت گردشگران خارجی و عدم وجود پلیس گردشگری در تهران (۰۲)
	ریسک اجتماعی	ممکن است کلاهبرداری‌هایی در خریدهای گردشگر اتفاق بیفتد (۰۵)
	ریسک‌های ادراکی	اتفاقات امنیتی عجیب در تهران دوازدهن نیست (۰۳)
	مشکلات زیرساختی	نبود یا کمبود دوربین‌های مدار بسته در فضاهای گردشگری... (۰۲)
	ریسک سیاسی	بسیاری از کشورها شهروندانمان را از سفر به ایران منع می‌کنند (۰۵)
	ریسک اقتصادی	تغییرات نرخ‌ها و ارزش پول، امنیت اقتصادی گردشگر را تحت تأثیر قرار می‌دهد (۰۳)
	ریسک سلامتی	غذاخوردن در سطح شهر و احتمال مسمومیت به واسطه آن برای گردشگر ریسک محسوب می‌شود (۰۱)
	ریسک تکنولوژیک	ممکن است در ایامی اینترنت قطع باشد، یا به دلایل امنیتی دسترسی آزاد به اینترنت وجود نداشته باشد و دیتای خصوصی مثل لوکیشن تحت نظر باشد و حریم خصوصیم زیر سؤال برود (۰۱)
	ریسک فیزیکی	بازار بزرگ تهران یکی از اماکن مدنظر برای بازدید توسط گردشگران است که در منطقه شلوغ و تقریباً پایین شهر قرار دارد و نگرانی‌هایی مانند کیف‌قاپی متوجه گردشگران است (۰۱)
	امنیت جانی	وقایع بد امنیتی، ترور در تهران و حادثه سقوط هواپیما... (۰۴)
	امنیت روانی	حس کنیم در جامعه و کشوری هستیم که از نظر روانی، دغدغه نداشته باشیم و به لذت بردن از سفر بپردازیم (۰۳)

مضمون اصلی	مضمون فرعی	نمونه مستخرج از مصاحبه
	جبران خسارت گردشگران	چالش ما این است که آیا مشکلات امنیتی توریست‌ها و خسارت وارد شده به آن‌ها در مثلاً سرقت کیف در فرودگاه را رفع کرده‌ایم؟ (۰۳)
حکمرانی امنیت در گردشگری	حکمرانی یکپارچه و ساختاریافته	زمانی که حکمرانی مطرح می‌شود ما با یکپارچگی مواجه هستیم. در یک سیستم یا کشور، حکمرانی یکپارچگی و ساختاریافته را تداعی می‌کند... (۰۱)
	تفکیک ابعاد امنیت در حکمرانی	حکمرانی امنیت باید از دیدگاه‌های اقتصادی، تکنولوژی و فناوری، اجتماعی و فرهنگی و سیاسی تفکیک شود (۰۱)
	مسئولیت‌پذیری	در سمت عرضه‌کننده خدمات گردشگری باید هر نهادی امنیت مربوط به حوزه خود را تأمین کند (۰۱)
	حاکمیت قانون	وضع قوانین سخت‌گیرانه و اجرای آنها به صورت تنبیهی برای مخلان امنیت باید صورت گیرد (۰۵)
	پایداری سیاسی	تا زمانی که از نظر جوامع بین‌المللی پذیرفته نشویم و دیپلماسی سیاسی در جایگاه گردشگری لحاظ کنیم و آشتی بین‌المللی نداشته باشیم، از نظر روانی گردشگران امنیت برای سفر به ایران ندارند (۰۳)
	اطلاع‌رسانی و تصویرسازی	اطلاع‌رسانی‌های سالم و درست در خصوص فضای امنیتی تهران تأثیر بسزایی در جذب گردشگر دارد (۰۲)
	قانونی	بالا بردن قدرت و سرعت اعمال قانون باید انجام شود (۰۲)
راهکار برای ارتقای امنیت گردشگری	زیرساخت	تهران باید به سمت هوشمند شدن قدم‌های ویژه‌ای بردارد (۰۱)
	آموزشی	آموزش جامع محلی و مدیران برای میزبانی برای ایجاد امنیت کامل گردشگران یکی از راهکارهاست (۰۵)
	فرهنگی و رسانه‌ای	القای حس امنیت به گردشگر باید انجام شود (۰۵)
	دیپلماسی و حکمرانی	باید حکمرانی واحد در صنعت گردشگری داشته باشیم و یک متولی واحد وجود داشته باشد (۰۳)
	کنترل و نظارت	حضور گشت‌های تخصصی در مکان‌های گردشگری (۰۲)

نتیجه‌گیری

در پژوهش حاضر، تلاش شد تا ابعاد مختلف امنیت در گردشگری تهران مورد بررسی قرار گیرد. باتوجه به اهمیت این شهر به عنوان پایتخت و یکی از مهم‌ترین مقاصد گردشگری در ایران، شناخت دقیق‌تر چالش‌ها و فرصت‌های مرتبط با امنیت می‌تواند نقش اساسی در بهبود تجربه گردشگران و توسعه پایدار این صنعت ایفا کند.

از سوی دیگر، امنیت در گردشگری تنها محدود به امنیت فیزیکی نیست؛ بلکه شامل ابعاد مختلفی از جمله امنیت اجتماعی، روانی، مالی و محیطی است. هر یک از این ابعاد نقش ویژه‌ای در تجربه گردشگران دارند و هرگونه اختلال در هر یک از آنها می‌تواند منجر به کاهش جذب گردشگران و تأثیر منفی بر توسعه اقتصادی شهر شود.

شکل ۴ - توسعه پایدار گردشگری
(منبع: جعفریان کیکانلو و همکاران، ۱۳۹۳)

نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل داده‌های کمی و کیفی، نشان می‌دهد که امنیت یکی از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر جذب و رضایت گردشگران در تهران است. بررسی‌ها نشان دادند که وجود تهدیدات امنیتی در ابعاد مختلف (فیزیکی، اجتماعی، روانی و مالی) می‌تواند به شکل مستقیم و غیرمستقیم تجربه گردشگران را تحت تأثیر قرار دهد.

نتایج به‌دست‌آمده در این زمینه نشان می‌دهد که دسترسی آسان به امکانات بهداشتی، ایمنی در حمل‌ونقل عمومی و همچنین اطمینان از سازه‌های ایمن در برابر تهدیدات طبیعی، از جمله مهم‌ترین عوامل مرتبط با امنیت زندگی برای گردشگران است. تهدیدات طبیعی مانند سیل و زلزله، یکی از دغدغه‌های اصلی گردشگران به‌ویژه در مناطقی با ریسک بالای بلایای طبیعی مانند تهران محسوب می‌شود.

مقابله با این تهدیدات: نیازمند برنامه‌ریزی‌های دقیق و زیرساخت‌های ایمنی قوی است تا احساس امنیت در میان گردشگران تقویت شود.

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که بسیاری از گردشگران هنگام سفر به تهران، نگران مواردی چون سرقت، کلاهبرداری یا گران‌فروشی هستند. احتمال پایین ضرر مالی و وجود سیستم‌های مناسب نظارتی برای جلوگیری از تخلفات اقتصادی می‌تواند به افزایش اعتماد گردشگران کمک کند.

برای بهبود امنیت مالی گردشگران شامل افزایش نظارت بر قیمت‌ها و جلوگیری از گران‌فروشی در مراکز گردشگری است. همچنین، توسعه زیرساخت‌های پرداخت امن و کاهش احتمال سرقت از جمله اقداماتی است که می‌تواند این بعد از امنیت را بهبود بخشد.

نتایج نشان می‌دهد که تعاملات مثبت اجتماعی بین بومیان و گردشگران می‌تواند به شکل چشمگیری بر تجربه آن‌ها از امنیت اجتماعی تأثیر بگذارد. پایین‌بودن احتمال درگیری‌ها، نزاع‌های گروهی و وجود نهادهای امنیتی محلی از جمله عواملی هستند که احساس امنیت را تقویت می‌کنند.

تقویت تعاملات اجتماعی بین بومیان و گردشگران و افزایش آموزش‌های مرتبط با رفتارهای اجتماعی مطلوب می‌تواند به بهبود امنیت اجتماعی کمک کند.

بررسی‌ها نشان داد که احساس پذیرش از سوی بومیان و عدم وجود تهدیدات روانی، به طور مستقیم بر احساس امنیت روانی گردشگران تأثیرگذار است. ترس از مزاحمت، نگاه‌های ناخوشایند یا احتمال وقوع حوادث غیرمترقبه از جمله عواملی هستند که می‌توانند امنیت روانی را تحت تأثیر قرار دهند.

برای تقویت این نوع امنیت شامل افزایش آگاهی عمومی، بهبود رفتارهای اجتماعی و تقویت فضاهای دوستانه و پذیرای گردشگران است.

دسترسی به سیستم‌های بهداشتی مناسب و وجود سازه‌های ایمن از عوامل مهمی بودند که در افزایش رضایت گردشگران مؤثر بودند. توسعه زیرساخت‌های بهداشتی و ایمنی می‌تواند احساس اعتماد و امنیت بیشتری برای گردشگران فراهم کند.

احتمال پایین وقوع جرایم مالی و نظارت دقیق بر قیمت‌ها و تعرفه‌های خدمات گردشگری از عوامل مهم در بهبود تجربه گردشگران بود. راه‌اندازی سیستم‌های پرداخت امن و شفافیت در قیمت‌گذاری از جمله اقداماتی است که می‌تواند به بهبود امنیت مالی کمک کند.

تعاملات مثبت بین بومیان و گردشگران تأثیر مستقیمی بر احساس امنیت اجتماعی داشت. تقویت برنامه‌های آموزشی و فرهنگی و ایجاد فضاهای اجتماعی دوستانه می‌تواند این نوع امنیت را بهبود بخشد. احساس پذیرش از سوی بومیان و نبود تهدیدات روانی، نقش مهمی در افزایش رضایت گردشگران ایفا کرد. اقدامات مربوط به ایجاد محیط‌های آرام و دوستانه برای گردشگران می‌تواند امنیت روانی آن‌ها را تقویت کند.

در این پژوهش، امنیت گردشگری به عنوان یکی از عوامل کلیدی در توسعه پایدار گردشگری شهر تهران مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌های این تحقیق نشان داد که امنیت در ابعاد مختلف (زندگی، مالی، اجتماعی، روانی و محیطی) به طور مستقیم بر تجربه، رضایت و تصمیم‌گیری گردشگران برای انتخاب و بازگشت به مقصد تأثیرگذار است. همچنین، امنیت یک عامل چندوجهی است که نه تنها به ابعاد فیزیکی و مالی محدود می‌شود، بلکه تعاملات اجتماعی و روانی نیز به همان اندازه در احساس امنیت گردشگران نقش دارند.

این پژوهش نشان داد که امنیت به عنوان یکی از عوامل کلیدی در توسعه پایدار گردشگری، به شکل چندبعدی بر تجربه گردشگران تأثیر می‌گذارد. نتایج این تحقیق می‌تواند به سیاست‌گذاران و مدیران

گردشگری کمک کند تا با شناسایی و تقویت نقاط قوت و رفع ضعف‌های موجود، تجربه گردشگری را بهبود بخشند و در نهایت به توسعه پایدار گردشگری کمک کنند. باتوجه‌به یافته‌های این تحقیق، پیشنهاد می‌شود که سیاست‌گذاران و مدیران گردشگری در تهران و سایر شهرهای گردشگری، به تقویت زیرساخت‌های امنیتی و بهبود تعاملات اجتماعی و فرهنگی بپردازند. همچنین، تحقیقات آینده می‌توانند با گسترش دامنه پژوهش به دیگر شهرها و بررسی تأثیرات بلندمدت امنیت بر جذب و بازگشت گردشگران، نتایج دقیق‌تری در این زمینه ارائه دهند.

پیشنهادهای

- تقویت حکمرانی امنیتی یکپارچه
- پیشنهاد می‌شود نهادهای متولی گردشگری و امنیت، یک سیستم یکپارچه و هماهنگ برای مدیریت امنیت گردشگری ایجاد کنند تا بتوانند از بروز آسیب‌ها و تهدیدات مختلف جلوگیری کنند.
- توسعه زیرساخت‌های امنیتی
- ارتقای زیرساخت‌های شهری و گردشگری (مانند نورپردازی معابر، نصب دوربین‌های مدار بسته و بهبود زیرساخت‌های حمل‌ونقل عمومی) می‌تواند نقش مهمی در افزایش احساس امنیت گردشگران ایفا کند.
- آموزش جامعه محلی و مدیران
- برگزاری دوره‌های آموزشی برای بومیان، مدیران و ارائه‌دهندگان خدمات گردشگری باهدف افزایش مهارت‌های امنیتی و نحوه مواجهه با گردشگران خارجی توصیه می‌شود.
- اطلاع‌رسانی شفاف و تصویرسازی مثبت
- توسعه سامانه‌های اطلاع‌رسانی و کمپین‌های فرهنگی برای القای حس امنیت به گردشگران و ارائه تصویر مثبت از امنیت مقصد، از اقدامات مؤثر در بهبود ادراک امنیت گردشگران است.
- تقویت تعاملات اجتماعی و فرهنگی
- برنامه‌های فرهنگی و اجتماعی باهدف افزایش تعامل مثبت میان گردشگران و جامعه محلی، به بهبود امنیت اجتماعی و روانی کمک می‌کند.
- ایجاد و تقویت واحدهای پلیس گردشگری
- تأسیس گشت‌های امنیتی تخصصی و پلیس گردشگری در مناطق پرتردد، برای پاسخگویی سریع به مشکلات و ایجاد حس آرامش برای گردشگران، ضروری است.
- استفاده از فناوری‌های نوین
- به‌کارگیری فناوری‌های نوین مانند اپلیکیشن‌های هوشمند اطلاع‌رسانی و پایش امنیتی، به کاهش ریسک‌های امنیتی و افزایش اعتماد گردشگران کمک می‌کند.
- حمایت از سرمایه‌گذاری خصوصی در امنیت گردشگری
- تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاران خصوصی برای توسعه خدمات و زیرساخت‌های ایمن گردشگری، به تقویت امنیت مالی و اقتصادی گردشگری می‌انجامد.

منابع:

- Barari, M., Firouzmend, M., & Hashempour, F. (2016). An analysis of the economic impacts of urban tourism from the citizens' perspective (Case study: Babolsar city). *Geographical Sciences Journal*, 12(24), 40–55.
- Jafarian Keikanlou, N., Sejasi Gheydari, H., & Vahidiyan, F. (2014). The role of local management in achieving sustainable rural tourism development goals using the SAW model. *Geographical Conference of Iran*, Faculty of Geography.
- Motaghi, A., Amraei, M., Ghorbani Sepehr, A., & Ghorbani Sepehr, P. (2021). The role of geographic information systems in the development of sustainable security in Tabriz city. *Semi-Annual Journal of Sustainable Geographic Environment Development*, 3(5), 67–86.
- Peng, H., Zhang, J., Lu, L., Tang, G., Yan, B., Xiao, X., et al. (2017). Eco-efficiency and its determinants at a tourism destination: A case study of Huangshan National Park, China. *Tourism Management*, 60, 201–211.
- Pop, R. A., Săplăcan, Z., Dabija, D. C., & Alt, M. A. (2021). The impact of social media influencers on travel decisions: The role of trust in consumer decision journey. *Current Issues in Tourism*, 1-21
- Tohid Ardahaey, F. (2011). Economic impacts of tourism industry. *International Journal of Business and Management*, 6(8), 206-215.
- Ziaoddini, M., & Reyhani, A. (2022). The functional model of SHAAM in national security governance: Priority of guiding role and limitation of executive intervention. *Strategic Studies Quarterly*, 99, 38–65.

